

Onderzoek naar kenmerken van leraren in vernieuwingsonderwijs

Edwin Buijs, Gerda Geerdink en Helma Oolbekkink

Aanleiding onderzoek

- **Steeds meer scholen met vernieuwende onderwijsconcepten (bv. Agora, ACT)**
- **Weinig bekend over succesfactoren vernieuwingscholen**
- **Welk type leraren is nodig voor vernieuwingsonderwijs?**

Theorie: Wat is vernieuwingsonderwijs?

- **Inhoud**
 - Meer vraaggestuurd, thematisch, aandacht voor het waartoe
- **Didactiek**
 - Doelen geformuleerd door leerlingen i.p.v. door methode, sturing door leerlingen, gepersonaliseerd onderwijs
- **Organisatie**
 - Samenwerking tussen onderwijs en omgeving, leerjaardoorsnijdend onderwijs
- **Toetsing**
 - Formatief en programmatisch toetsen

Theorie: Welke leraren passen in vernieuwingscholen?

- **Relatie met leerlingen**
 - Gelijkwaardigheid, uitgaan van identiteit en talenten leerlingen
- **Omgang met leerlingen**
 - Coach, leerlingen benaderen vanuit een breed ontwikkelingsperspectief
- **Kennis**
 - Vakspecialist, maar ook generalist
- **Vaardigheden**
 - Hogere orde denken stimuleren, projectmatig werken
- **Houding**
 - Creatief, buiten gebaande paden denken, maatschappelijk betrokken

Theorie: Persoonlijk interpretatiekader (Kelchtermans 1994, 2009)

- **Professioneel zelfverstaan**
 - Opvattingen en representaties van een leraar over zichzelf
- **Subjectieve onderwijstheorie**
 - Opvattingen van een leraar over hoe bepaalde beroepstaken of concrete onderwijsmomenten het best vormgegeven kunnen worden

Onderzoeksvraag

- **Wat kenmerkt leraren die in vernieuwingsonderwijs werken volgens die leraren zelf?**

Onderzoeksmethode

- **Onderzoeksgroep**
 - 19 leraren en initiatiefnemers betrokken bij vernieuwingsonderwijs, waaronder van de scholen ACT, Agora en Mijn School
- **Onderzoeksinstrument**
 - Semigestructureerde interviews
 - Uitgangspunt interviewleidraad: persoonlijk interpretatiekader van Kelchtermans (1994, 2009)
- **Inhoudsanalyse**
 - Kwalitatieve analyse van geluidsopnamen
 - Toekennen van codes (bijv. 'Beroepsmotivatie') en subcodes (bv. 'BM leerling') aan elk betekenisvol fragment
 - Turven: hoe vaker genoemd, hoe meer van toepassing op respondent

Resultaten (1/2)

- **Algemeen**
 - Gemiddelde ervaring in het onderwijs: 20 jaar; gem. leeftijd: 48 jaar
- **Beroepsmotivatie**
 - Iets willen betekenen voor jongeren
 - De leerling maakt dat zij in het onderwijs (blijven) werken
 - Onderwijs niet primaire keuze bij opleiding of start op arbeidsmarkt
- **Toekomstverwachting**
 - Geen uitgestippeld verhaal
 - Als werkplek tekortschiet qua wat zij kunnen betekenen voor jongeren of qua uitdaging, gaan ze op zoek naar wat nieuws
- **Zelfbeeld**
 - Zorgen voor kinderen
 - Betrokkenheid bij groepen die achtergesteld zijn in de samenleving
 - Pedagoog, coach
 - Behoefte aan uitdaging en afwisseling

Resultaten (2/2)

- **Taakopvatting**

- Ontwikkeling van kinderen als belangrijkste taak onderwijs
- Professionals opleiden

- **Subjectieve onderwijstheorie**

- **Kennis:** kennis van leerprocessen, vakkennis, kennis over het beroep
- **Vaardigheden:** inleven in het kind, aansluiten bij behoeften en motivatie, oog voor kwaliteiten leerlingen, interpersoonlijk competent, creatieve mindset, coachen, motiveren, improviseren, organiseren
- **Houding:** uit je comfortzone stappen, flexibel zijn, je open stellen/contact maken, het positieve zien in leerlingen, proactief zijn, overtuigd zijn vanuit een visie, vertrouwen in zelflerend vermogen leerlingen
- **Inhoud:** aansluiten bij interesses kind, maar ook nieuwe werelden ontsluiten
- **Didactiek:** vraaggestuurd
- **Organisatie:** samenwerking, lerend team, mix van kwaliteiten
- **Toetsing:** formatieve toetsing

Conclusies

- **Overeenkomsten literatuur en interviews:**
 - Centrale positie voor de relatie en omgang met de leerlingen
 - Leraren moeten flexibel zijn, hun didactisch handelen kunnen aanpassen
 - Leraren moeten uit hun comfortzone kunnen stappen
 - Leraren moeten teamspelers zijn
- **Verschillen literatuur en interviews:**
 - Belang van vakkennis, onderzoeksvaardigheden en aansluiten bij de actualiteit kwam uit interviews minder naar voren dan uit literatuur

Referenties

- ACT (2019). Opgehaald van: <https://a-ct.nl>
- Drop, B., & Volman, M. (2006). *De school is van ons. De visie van eigenwijze jongeren op voortgezet onderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- Janssen, M. (2012). *Excellentieprogramma's in de HvA*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Kelchtermans, G. (1994). *De professionele ontwikkeling van leraren basisonderwijs vanuit het biografisch perspectief*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Kelchtermans, G. (2009). Who I am in how I teach is the message: self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 15, 257-272.
- Kivunja, C. (2015). Exploring the pedagogical meaning and implications of de 4Cs super skills for the 21st century through Bruner's 5E lenses of knowledge construction to improve pedagogies of the new learning paradigm. *Scientific Research Publishing*, (2015)6, 224-239.
- Oosterheert, I. E. & Meijer, P. C. (2017). Wat creativiteitsontwikkeling in het onderwijs behoeft. *Pedagogische Studieën*, (94) 196-210.
- Sirius (2013). *Syrius programma excellentie in het hoger onderwijs. Op koers met excellentie*. Syriusprogramma: Den Haag. Vindplaats: <https://www.pbt-netwerk.nl/kennisbank/syrius-programma-op-koers-met-excellentie>
- Van de Kamp, M.T., Admiraal, W., & Rijlaarsdam, G. (2016). Becoming original: effects of strategy instruction. *Instructional Science*, 44, 543–566.
- Van den Branden, K. (2018). *Onderwijs voor de 21ste eeuw*. Leuven: Acco.

Bedankt voor de aandacht

Info bij edwin.buijs@han.nl

Inbreng van deelnemers aan de workshop bij introductieactiviteit en slotactiviteit

Kenmerken vernieuwingsonderwijs

- ‘onderbouwde’ alternatieven
- Gepersonaliseerd leren (kenmerk?)
- Eigenaarschap van leerlingen zelf
- Inzet van technologie
- Leraar als coach
- ‘zandbak 2.0’ – kunnen experimenteren, fouten maken etc.
- Uitstel van determinatie naar niveau
- Teamteaching
- Ontwikkel- en leerportfolio
- Andere ordening leerinhoud
- Betrekken van omgeving
- *wat is vernieuwingsonderwijs? Gevaar van ‘terugval’ in oude patronen
- *kloof tussen lerarenopleiding en dagelijkse praktijk in scholen
- *hele veld is bezig met vormen van vernieuwing / vernieuwingsscholen

Kenmerken leraar vernieuwingsonderwijs

- **Coachvaardigheden**
- **Vertrouwen hebben in ontwikkeling van leerlingen (aansluiten bij waar een leerling mee bezig is)**
- **Leraar is leidend in alles wat hij doet**
- **Durf hebben om dingen uit te proberen**
- **Realistisch zijn, goed reflecteren**
- **Lerende houding, willen blijven leren en zoeken naar wat optimaal is voor de leerling (ontwikkelingsbekwaam)**
- **Kritische en onderzoekende houding**
- **Kennis van leerlijnen en deze vertalen naar betekenisvol onderwijs voor unieke leerling**
- **Samen willen leren; gezamenlijke effort om te leren en verbeteren**
- **Ondernemerschap: durven keuzes te maken, mogelijkheden zien, verder kijken dan alleen klas en school**
- **Pedagogisch en ethisch besef**
- **Leerlingen een verrijkende blik geven op de werkelijkheid**
- **Plezier en zin, passie; nieuwsgierig**

Wat betekent het voor het opleiden van leraren?

• Inhoud

- Minder aanbodgericht, meer vraaggestuurd; de inhoud wordt bepaald door waar jij wilt werken; meer context/werkveldgestuurd: In de praktijk ervaren en zien hoe het eraan toegaat: ‘wat is vernieuwingsonderwijs dan?’
- Vakintegratie, vakoverstijgend
- Voorbereiding op coachende rol
- Goede beheersing vakkennis: boven de stof staan (heeft tijd nodig; maar ook: samenwerking in teams)
- Werken met digitale middelen; leren keuzes maken, leren omgaan met nieuwe technologie, ICT-geletterd; leerlingen voorbereiden op een toekomst waarin je alles digitaal moet regelen
- 21^e-eeuwse vaardigheden; kritisch denken (discussie: geldt ook voor onderwijs in algemeen)

• Didactiek

- Moeten we nog wel modulair werken?
- Voorleven, teach as you preach; beschouwen: wat zijn voor- en nadelen; beargumenteren wat je doet en waarom
- Alg.: er moet altijd alignment zijn tussen inhoud, didactiek, organisatie en toetsing

• Organisatie

- Intensiever samenwerken
- Docent lerarenopleiding moet contact met werkveld houden: ook zelf voor de klas
- Als organisatie scholen wordt aangepast, moet voorbereiding daarop aangepast worden

• Toetsing

- Soms kan de taal al bepalend zijn: alert zijn op taal bij toetsing; graag naar term ‘praktijklering’ voor de verankering, niet meer ‘stage’